

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

18644

ՀՕԿ-Ի ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ, ԹԻՒ 5

ԼԻՏՎԻՆՈՎ,

ՄԵԶ ՀԱՐԿԱԻՈՐ Է ԱՊԱՅՈՎՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԻՑ

Մաքսիմ Լիովինովի ճառերը ժնեվի Զինաքափման
Համաժողովին եւ ամերիկեան քաղաքացիներու
ի պատիւ Լիովինովի տաժ նախանշին

ԳԻՆ 5 ՍԵՆԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ
1931

18644

03 MAY 2013

15 JAN 2010

27 SEP 2000

327(47)

L-63

wm

100 4092
4197X

ՄԱՐՍԻՄ ԼԻՏՎԻՆՈՎ

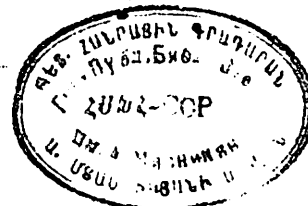
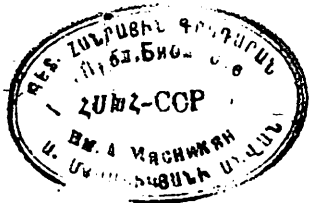
Խորհ. Միության Արտաֆին Գործոց Կոմիսար

18644

ՄԵԶ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ
ՎՏԱՆԳԻՑ

ԺՆԵՎ. — Զինաթափման համաժողովի նիստում հե-
տեւեալ ճառով հանդէս եկաւ խորհրդային պատուիրա-
կութեան նախագահ Ընկ. Լիտվինովը:

Նախագահը եւ նախորդ մի քանի այլ հռետորները
նշեցին, որ այս համաժողովը իր նախորդը չի ունեցել
մարդկութեան պատմութեան մէջ: Կարծում եմ, որ կը
լինեն ժարդիկ, որոնք չեն համաձայնի դրա հետ: Համա-
ժողովը իր նախորդը չունի ոչ այնքան նրան մասնակցող
պետութիւնների քանակով, այլ, գլխաւորապէս մարդ-
կութեան նրան ներկայացրած պահանջների մեծութեամբ
եւ կարեւորութեամբ, որոնց ելքը կարող է այս կամ այն
ընթացքն ստանալ: Համաժողովի հրաւիրումը հանդիսա-
նում է երկարատեւ, մեր կարծիքով չափազանց երկարա-
տեւ, նախապատրաստական աշխատանքների արդիւնք:
Ներկա համաժողովն դէմ առ դէմ կանգնած է զինաթափ-
ման խնդրի առաջ, որը պէտք է գործնական լուծումն ըս-
տանա առանց յետադա յետաձգումների, առանց յապա-
ղումների: Այս համաժողովի հիմքերը դրել են համաշ-
խարհային պատերազմի ժամանակ: Արդէն հէնց պատե-
րազմի ժամանակ բարձրաձայն բողոքներ էին լսուում նրա
դէմ, հնչում էր պատերազմ պատերազմին լոգուեցը: Այդ
պատերազմը կարողացաւ շարունակել միմիայն շնորհիւ
այն լողունգի, որի համաձայն այդ պատերազմը պէտք է
վերջին պատերազմը լինէր: Սակայն միջադպային յարա-

բերութիւններէ հետ պատերազմեան պատմութիւնը բնորոշուած է կապիտալիստական պետութիւններէ ղինեալ ուժերի, սխտեմատիկ, անընդհատ աճամբ եւ միլիտարիզմի լծի տւելացումով: Հենց Աղդերի Լիզայի ստեղծումը հանդիսանում է ոչ այլ ինչ, եթէ ոչ մի թեթեւ տուրք, ժողովրդական պահանջներէ հանդէպ՝ կատարելու կառավարութիւններէ տւած խոստումը «վերջին պատերազմի» մասին: Պատերազմին յաջորդող ընդհանուր աղքատացման տարիները, պատերազմի մասնակիցներին — ինչպէս յաղթող, նոյնպէս եւ պարտւած երկրներին — հասցւած վէրքերի բուժման տարիներն ուժեղացրին ըստպառազինման դադարեցման պահանջները: Այդ պահանջները չեն կարող բաւարարել սպառազինումների կայունացումով, սպառազինումների աննշան կրճատումով կամ բիւջետային խնայողութիւններով, այլ միմիայն պատերազմի ինստիտուտի ոչնչացման միջոցների որոնմամբ:

Խորհրդային կառավարութիւնն, իր գոյութեան առաջին օրերից, ոչ միայն խօսքով, այլ դործով դատապարտեց պատերազմը, որպէս աղգային քաղաքականութեան ղէնք, դէմ արտայայտեց ամեն տեսակ պատերազմական տուգանքների եւ տերիտորիալ նւաճումների ու յայտարարեց ժողովուրդների ինքնորոշման լոյզունքը: Նա իր սեփական քաղաքականութեամբ խստօրէն եւ հետեւողականօրէն կիրառում է խաղաղ եւ չեղող դործակցութեան դիմը միւս ժողովուրդների հետ: Ժխտելով պատերազմը որպէս աղգային քաղաքականութեան ղէնք, նա չի տեսել եւ չի տեսնում բանակի եւ այլ ղինեալ ուժերի պահպանման կարիքը: Տասը տարի առաջ, աչնան, առաջին անգամը մասնակցելով միջազգային համաժողովին, Զեռովայում, նա առաջարկեց լիակատար եւ ընդհանուր զինաթափութիւն, որպէս պատերազմի ոչնչացման միակ միջոցը: Նախապատրաստական յանձնաժողովի խորհրդա-

յին պատերազմութիւնը պնդեց այդ առաջարկի արագ լրականացման անհրաժեշտութեան վրա: Պատերազմութիւնը մատնանչեց նոր պատերազմների սպառնացող վտանգը: Նա ասացուցեց, որ երկրների մեծ մասում գոյութիւն ունեցող վտանգի կանխման միակ միջոցը լիակատար զինաթափութիւնն է, որ ոչ մի դաշնագիր, պայմանագիր, արձանագրութիւն, միջազգային կազմակերպութիւն չեն կարող իսկական ապահովութիւն ստեղծել առանձին ժողովուրդների համար: Մեր մատնանչումները նոր, մօտալուտ պատերազմի հնարաւորութեան մասին՝ ծաղրւում էին: Մեղ մեղադրում էին անսահման յոռեութեան եւ վտանգի մեծացման մէջ: Այդ վէճից ընդամենն անցել է մի քանի տարի եւ ի՞նչ ենք մենք տեսնում: Զինաթափման համաժողովը հարկադրւած է բացել քննադատների որոտի եւ օդամուտային ուսման պայթիւնի տակ: Դա դեռ տեղի է ունենում Ժնեւից հեռու, Եւրոպայից հեռու, սակայն ո՞վ է այն լաւատեսը, որը կարողանա բարեխղճօրէն պնդել, թէ սկսած ռազմական գործողութիւնները կը սահմանափակեն միայն երկու կողմերով, միայն մէկ մայր ցամաքով: Ո՞վ է այն լաւատեսը, որ կը համարձակի հաւաստիացնել մեզ, թէ Հեռաւոր Արեւելքում տեղի ունեցող ղէպքերը չեն կարող դառնալ ըսկիզբը մի նոր պատերազմի, որն իր ընդարձակութեամբ, տարածումով եւ սարսափներով, շնորհիւ նոր տեխնիկական կատարելագործումների, չի նսեմացնի վերջին պատերազմի տխուր հոչակը: Հենց Եւրոպայում դժւար թէ գտնեն շատ հարեւաններ, որոնք լուրջ սահմանային հաշիւներ չունենան միմեանց հետ: Ի՞նչ երաշխիք կա, որ այդ բոլոր հաշիւները ընդհանուր եռացող կաթսայի մէջ չեն նետուի, եթէ եւրոպական պետութիւններից թեկուզ որեւէ մէկը պատերազմին խառնի: Կարելի է վստահ լինել, որ պատերազմներ չեն ծագի երկրաբանական միւս ան-

կիւններում : Ի՞նչը կարող է խանգարել դրան : Միջազգային կազմակերպութիւնները, դաշնագրերը : Սակայն մենք տեսնում ենք, որ դրանք չկարողացան կանխել, կամ դադարեցնել ռազմական գործողութիւնները եւ դրանից քղիտղ բոլոր հետեւանքները Հեռաւոր Արեւելքում : Հասարակական կարծիքը : Նա աւելի անդորր է : Բայց ի՞նչ բան է հասարակական կարծիքը : Ե՞րբ, ո՞րտեղ է նա միասնական եղել, միասնական նպատակի ծառայել : Մամուլում, հասարակական կազմակերպութիւններում իր արտայայտութիւնը գտած հասարակական կարծիքը ծառայել է զանազան երկրների զանազան ու բաղադրան չահերին, եւ այդ երկրների ներսում — առանձին կապիտալիստական խմբաւորումների, առանձին ձեռնարկութիւնների եւ առանձին անձանց չահերին : Մի՞թէ մեր աչքերի առաջ Հեռաւոր Արեւելքում կատարուող գործողութիւնները, նոյնիսկ անմիջապէս չահագրգռած երկրներից դուրս, չե՞ն գտել իրենց պաշտպանները, իրենց հրահրողները : Մի՞թէ վերջին ժամանակներս Եւրոպական եւ ամերիկեան մամուլում չե՞ն երեւցել յօդածներ, որոնք մատնանշում են Հեռաւոր Արեւելքի հրդեհի ծաւալման անհրաժեշտութիւնն ու օգտաւէտութիւնը, որոնք պատերազմը համարում են ելք ներկա ճգնաժամից, այն ճգնաժամից, որի սրութիւնը չի կարելի չբացատրել վերջին պատերազմով, նրա հետեւանքներով :

Նոր պատերազմների առաջ գալուն չի կարող խանգարել նաեւ սպառազինման սահմանափակումը : Ներկայումս բոլոր պետութիւններն էլ բաւականին յագեցած են զէնքով, եւ այն էլ բաւական սուր եւ բաւական աւերիչ զէնքով, որպէսզի մղեն այնպիսի պատերազմ, որի համեմատութեամբ համաշխարհային պատերազմը երեսնալական խաղալիք պէտք է հաշւել :

Մեզ պատերազմից չի ապահովում նաեւ սպառազին-

ման կրճատումը, եթէ այդ կրճատումը չի կատարւում նշանակալից չափով եւ գիտակցաբար՝ այն հաշուով, որպէսզի դժւարացնի պատերազմը :

Պէտք է կրկնեմ, որ խորհրդային պատերազմաբան համար համաժողովին առաջ դրած խնդիրը կարող է բընորոշել կարճ, երկու խօսքով — ԱՃԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԻՑ : Դրանով ապահովութեան մեր ըմբռնումը զանազանում է միւս պատերազմութիւնների ըմբռնումից : Այդ չափանիշով խորհրդային պատերազմութիւն թոյլ է տալիս իրեն մօտենալ Ֆրանսիական առաջարկութիւններին, որոնք արժանի են աւելի քան պատահական անդրադարձումների : Այսպիսով խորհրդային պատերազմութիւնն, ի նշան յարգանքի, արձագանքում է Ֆրանսիական պատերազմութեան հրաւերին, քննադատելու եւ քննարկելու նրա առաջարկութիւնները : Սպառազինումների կրճատման տեսակէտից Ֆրանսիական առաջարկութիւնները հազիւ թէ մեզ մօտեցնեն նպատակին, քանի որ դրանք առաջադրւում են, որպէս սպառազինման կրճատման նախնական պայմաններ Ֆրանսիայի կողմից : Պայմանների քննարկումը ներկա համաժողովին փաստացիօրէն կը դարձնէր սպառազինումների կրճատման ապագա համաժողովի նախապատրաստական մի համաժողով, որը պակաս ժամանակ չէր պահանջի քան նախապատրաստական Յանձնաժողովը : Ֆրանսիական առաջարկութիւններն ինձ ամենից աւելի հետաքրքրում են պատերազմի վտանգի դէմ ապահովութիւն ստեղծելու ընդունակութեան տեսակէտից : Ֆրանսիական պատերազմութեան առաջարկութեան հոլութիւնն ինչո՞ւմն է : Նա առաջարկում է ստեղծել մի նոր բանակ, որը կազմւած կը լինի որոշ քանակութեամբ ռազմական ուժակիրներից, տեղաւորւած զանազան երկրներում կամ հաւաքւած մի վայրում, նրամանպէս որոշ քանակութեամբ զօրքից, տեղաւորւած

դանազան երկրներում — յատուկ նպատակադրութեան համար: Կ'ստեղծւի որոշ բանակ, որը յարձակման ենթակա ճանաչւած պետութիւնների ուժերին կը միացւի: Նըշանակում է սա, արդեօ՞ք, որ թշնամի պետութիւնն անպայման կը հրաժարւի յարձակումից: Իսկի էլ չէ: Յարձակող կողմը հարկադրւած կը լինի միայն նախօրօք հաշի առնել միջադգային բանակի ուժը: Պաշտպանող պետութեան կողմն անցած մի քանի հարիւր հազար զօրքը վճռական նշանակութիւն չի կարող ունենալ: Միջադգային բանակը, ոչ միայն չի կարող կանխել պատերազմը, այլ եւ ոչ միշտ կ'ապահովի յաղթանակը պաշտպանող կողմի համար: Ի՞նչ երաշխիք կա, որ այդ միջադգային բանակը կը մասնակցի դէպքերին, եւ այն էլ իր ժամանակին, քանի դեռ կոնֆլիկտի թոյլ մասնակիցը վերջնականապէս չի ջախջախել: Ի՞նչ երաշխիք, որ յարձակող կողմն իսկապէս կը դռնէի եւ նա կը ճանաչուի յարձակող կողմ, որն իսկապէս յարձակւողն է: Ի՞նչ երաշխիք, որ այն հին կամ նոր միջադգային կազմակերպութիւնը, որի ղեկավարութեան ներքո կը գտնուի միջադգային բանակը, կարող կը լինի կամ կը ցանկանա որոշել մեղաւոր կողմը եւ նրան զգացնել տալ իր ունի ուժը: Ի՞նչ երաշխիք, որ միջադգային բանակը չի օգտագործւի այս կամ այն պետութեան շահերի համար, որը սեպարատ միութիւններով, անտանտաներով, համաձայնութիւններով ղեկավար դիրք կ'ապահովի իրեն համար. միջադգային կազմակերպութեան մէջ այդպիսի միութիւնների արդեւման մասին ոչինչ չի ասուում: Կարելի՞ է սպասել, որ պետութիւնները ներշնչւեն անհրաժեշտ վստահութեամբ դէպի միջադգային կազմակերպութիւնները, դէպի նրանց անաչառութիւնը, որպէսզի նրանց վստահանան իրենց ապահովութիւնը, նրանց տրամադրութեան տակ դնեն իրենց աղգային զօրքը:

Հարկաւոր է ուղղակի ասել, որ պատերազմի վտանգից ապահովւելու տեսակէտից Փրանսիական առաջարկութիւնները մեծ կասկած են առաջ բերում: Խորհրդային պատերազմութեան մէջ աւելի ամրանում է այն համոզմունքը, որ խաղաղութեան կազմակերպման միակ միջոցը հանդիսանում է ընդհանուր լիակատար զինաթափութիւնը: Միանկ կը լինի այստեղից եղբակացնել, որ խորհրդային պատերազմութիւնը ժխտում է խաղաղութեան ամրապնդման ուրիշ բոլոր միջոցների օգուտն ու նշանակութիւնը: Խորհրդային կառավարութիւնը մասնակցելով մի շարք կազմակերպութիւնների միջադգային կոնգրեսներին, այնտեղ մտցրած իր առաջարկութիւններով ապացուցել է միջադգային դործակցութեան իր պատրաստակամութիւնը: Խորհրդային պատերազմութիւնը, սրանից և տարի առաջ, Նախապատրաստական Յանձնաժողովում մտցրեց լիակատար զինաթափման դաշնագրութեան նախագիծը, առաջարկելով այդ զինաթափութիւնը իրագործել և տարում:

Կարո՞ղ է որեւէ մէկը ձեզանից ժխտել, որ եթէ այդ առաջարկութիւնը ընդունէր, այն ժամանակ տեղի չէին ունենա ներկա դէպքերը Հեռաւոր Արեւելքում, չէր լինի նոր համաշխարհային պատերազմի վտանգը, եւ ամբողջ աշխարհի աղբաւ ճգնաժամն, անկասկած, իր ներկա սրբութիւնը չէր ունենա: Ընդհանուր զինաթափման պլանը իր պարզութեամբ, հեշտ իրագործելիութեամբ եւ իրադրածման հսկողութեան հեշտութեամբ դրականապէս դանազանւում է միւսներից: Միայն լիակատար զինաթափութեամբ հնարաւոր կը լինի բոլոր երկիրների համար ձեռք բերել միանման ապահովութիւն եւ պայմանների հաւասարութիւն, ինչ վերաբերում է հսկողութեան, ապա միանգամայն ակնյայտ է, որ աւելի հեշտ է մերկացնել այն պետութիւնը, որը հակառակ միջադգային դաշնագրու-

թեան՝ տանկեր, թնդանօթներ, դնդաղիւններ եւ ուրա-
կիւններ է շինուած, քան նկատել այդ զէնքերի մի քանի տո-
կոսային յաւելում դաշնադրութեան սահմանադրումները
դիմաց :

Խորհրդային պատերազմութիւնը համաձայն է քնն-
նարկելու ամեն տեսակ առաջարկութիւններ սպառազին-
ման կրճատման ուղղութեամբ : Նախապատրաստական
Յանձնաժողովի մշակած դաշնադրութեան նախագիծը մի-
անգամայն անբաւարար համարելով, խորհրդային պատ-
երազմութիւնը կը պաշտպանի սպառազինումները մաս-
նակի կրճատման իր սեփական նախագիծը, որը նա հա-
մարում է որպէս լիակատար զինաթափութեան առաջին
էտապը : Նախապատրաստական Յանձնաժողովի խորհրդ-
դային պատերազմութիւնն առաջարկում էր սպառազին-
ման ամենաազդեակ տեսակների լիակատար ոչնչացու-
մը, որոնց թւում 1) տանկերը, մեծ ուժի հեռաձիգ քնն-
դանօթները, 2) 10 հազար տոննից բարձր տարողութեան
ռազմանաւերը, 3) 12 դույմից աւելի ծովային քննանօթ-
ները, 4) օդանաւակիրները, 5) ռազմական դիրիժաւորնե-
րը, 6) ծանր ուրաձիգ օդանաւերը, օդանաւային ռում-
բերի եւ օդանաւերից նետուող այլ ոչնչացնող նիւթերի բո-
լոր պաշարները, 7) քիմիական, կրային, բակտերիոլո-
գիական յարձակման սարքաւորման բոլոր միջոցները :
Խորհրդային պատերազմութիւնն առաջարկում էր օդային
ուրաձիգութեան լիակատար արգելում : Այդ բոլոր ա-
ռաջարկութիւններն իրենց ուժի մէջ են մնում եւ այս հա-
մաժողովի համար : Խորհրդային պատերազմութիւնը
հաստատականօրէն առաջարկում է զինաթափութեան
կրճատման պրոգրեսիւ յարաբերական մեթոդը — արտո-
նութիւններ վերապահելով յարձակման ենթակա ամենա-
թոյլ պետութիւններ :

Ապահովութեան տեսակէտից իմ ներկայացրած պե-

տութիւնն աւելի վտանգաւոր դրութեան մէջ է գտնոււմ,
քան միւսները : Չնայած դրան, ես լիազօրած եմ այստեղ
յայտարարելու իմ ներկայացրած երկրի պատրաստակա-
մութեան մասին՝ զինաթափելու այնպիսի չափով եւ այն-
պիսի արագութեամբ, որպիսի չափի եւ արագութեան հետ
կը համաձայնեմ միւս պետութիւնները եւ առաջին հեր-
թին անմիջապէս սահմանակից պետութիւնները : ԽՈՐՀ.
ՊԱՏԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ Է, — ԽՈՐՀՐԴԱ-
ՅԵՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆՊԱՏԱԿ ԴՆԵԼՈՎ ՍՈՑԻԱԼԻԶ-
ՄԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԵՐԻՏՈ-
ՐԻԱՅՈՒՄ, ԱՅԺՄ, ԱՌԱՋԻՆ ՀՆԳԱՄԵԱ ՊԼԱՆԻ ՅԱՋՈՂ
ԱԿԱՐՏՄԱՆ ՄՈՄԵՆՏԻՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒ-
ԹԵԱՆ ԲՈՂՈՐ ԲՆԱԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒՄ ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ՆԱ-
ՃՈՒՄՆԵՐ ԶԵՌԲ ԲԵՐԵԼՈՒՑ ՅԵՏՈ, ԿԱՐԾՈՒՄ Է, ՈՐ
ԲՈՂՈՐԻ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՑՈՒՑԻԱԾ ԵՒ ԱԿՆՅԱՑՏ Է ԱՅՆ,
ՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԻՐ ԱՌԱՋ
ԴՐԻԱԾ ԽԵՂԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏԻՑ ԶԻ ՊԱՀԱՆ-
ՋԸ ԻՆԻՄ ՈՉ ԻՐ ՏԵՐԻՏՈՐԻԱՅԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄՆ ԵՒ ՈՉ
ԷԼ ՈՒՐԻՇ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒ-
ԹԻՒՆԸ : ԱՅԴ ԽԵՂԻՆԵՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՆԱ
ԿԱՐԻՔ ԶԵՐ ԶԳՈՒՄ ՈՉ ԲԱՆԱԿԻ, ՈՉ ՌԱՋՄԱՆԱԻԱՏՈՐ-
ՄԻՂԻ, ՈՉ ՕԳԱՑԻՆ ՌԱՋՄԱՆԱԻԱՏՈՐՄԻՂԻ ԵՒ ՈՉ ԷԼ,
ՈՒՐԻՇ ՍՊԱՌԱՋԻՆԻԱԾ ՈՒԺԵՐԻ : ՆՐԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է
ՄԻԱՅՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ, ՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԵՐԻՏՈՐԻԱՅԻՆ ՈՉ ՈՒ ԶԻ ՍՊԱՌԱՆ, ՈՐ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ
ԳՈՐԾԵՐԻՆ ՈՒՐԻՇ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԶԵՆ ՄԻՋԱՄՏԻ,
ՈՐ ԻՐ ԽԱՂԱՂ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԶԻ
ԽԱՆԳԱՐԻԻ ԴՐՍԻՑ : Նա այդ վստահութիւնը կ'ունենա,
երբ միւս պետութիւնները կը հրաժարեն իրենց սպառա-
զինած ուժերից : Պէտք է վերացնել պատերազմի վտան-
գը : Այդ վտանգը կարող է վերացնել միմիայն ամեն տե-

սակ սպառազինութիւններից լիակատար եւ ընդհանուր հրաժարման դէպքում :

Թոյլ ենք տալիս մեզ յոյս ունենալու , որ պետութիւններ յայտեղ ներկա գտնուող ամենապատասխանատու ներկայացուցիչները մեր արտայայտած մտքին կը վերաբերեն ամբողջ լրջութեամբ , որպիսին արժանի է ժողովրդներին պատերազմի վտանգից իսկապէս ապահովելու , իսկապէս խաղաղութիւն հաստատելու պրոբլեմը :

ԳՈՐԾԱԾԻԱԾ ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐ

Էտապ — Հանգրւան

Ամենագրեւիվ — ամենայարձակողական

Բակտերիոլոգիկական — մանրէաբանական

Պրոգրեւիվ — յառաջդիմական

Տերիտորիա — երկրամաս

Մոմենտ — բոլոր

Պրոբլեմ — խնդիր

Լոգուց — նշանաբան

Միլիտարիզմ — սպառազինութիւն

Ինստիտուտ — հաստատութիւն

Տերիտորիալ — հողային

Կոնֆլիկտ — ընդհարում

Ռէալ — իրական

Սեպարատ — առանձին

Ամտան — համաձայնութիւն

ՄԱՔՍԻՄ ԼԻՏՎԻՆՈՎԻ ՃԱՌԸ ԺՆԵՎԻ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՒ
Ի ՊԱՏԻԻ ԻՐԵՆ ՏԻԱԾ
ՆԱԽԱՃԱՇԻՆ

ՄԱՔՍԻՄ ԼԻՏՎԻՆՈՎԻ ՃԱՌԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻ-
ՆԵՐՈՒ Ի ՊԱՏԻ ԻՐԵՆ ՏԻԱԾ ՆԱԽԱՃԱՇԻՆ

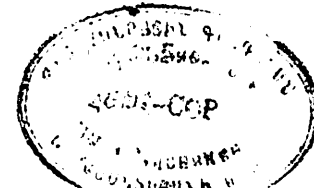
Ժնեվի Ամերիկեան Կոմիտէն, Ժնեվի միջազգային ա-
կումբի հետ միատեղ, որ միաւորում է պացիֆիստական
տարրերին, հերթական նախաճաշի հրաւիրեց Ընկ. Լիտ-
վինովին, որպէս պատւաւոր հիւրի: Դահլիճը սովորակա-
նից երկու անգամ աւելի էր լցած: Ընկ. Լիտվինովի ճառը
լսեցին լարած ուշադրութեամբ: Շնորհակալութիւն
յայտնելով հրաւերի համար, Ընկ. Լիտվինովը յայտա-
րարեց.

«Ամերիկեան Կոմիտէի նախադաշութիւնն աւելորդ
անգամ յիշեցնում է ինձ, թէ որքան հեռու են լինում ի-
րականութիւնից պաշտօնական շտամպը եւ արտայայ-
տութիւնները: Պաշտօնապէս մեր երկրներին՝ ԽՍՀՄ-ն եւ
ՀԱՄՆ միջեւ յարաբերութիւններ գոյութիւն չունեն:
Մինչդեռ մենք գիտենք, թէ ձեր երկրում ինչպիսի ահա-
գին հետաքրքրութեամբ են հետեւում այն բոլորին, ինչ
կատարւում է ԽՍՀՄ-ում:

Բաւական է ասել, որ Մոսկվայում լրագրերի ամե-
րիկեան մնայուն թղթակիցներ աւելի շատ կան, քան որ-
եւէ այլ երկրից: Մեր մայրաքաղաքն ամեն տարի մեծ քա-
նակով այցելուներ են գալիս Ամերիկայից, — աւելի քան
նոյնիսկ եւրոպական երկրներից:

Վերջապէս մեր գործարաններում, նոր արդիւնաբե-
րական դիզանտներում, ինչպէս նաեւ կոլտնտեսութիւն-
ներում աշխատում են ահագին քանակութեամբ ամերիկե-
ան մեքենաներ եւ տրակտորներ: Հազարաւոր ամերիկե-

10604092
41977

եան ինժեներներ, տեխնիկներ եւ բանւորներ ակտիւ մասնակցում են խորհրդային շինարարութեանը: ԽՍՀՄ Ժողովուրդները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւում են Ամերիկայի իրականութեանը, զրականութեանը եւ հոգեւոր կեանքին:

Երէկ ես լրագրերում կարդացի, — չարունակեց Ընկ. Լիտվինովը, — որ Շանկհայում, որտեղ կռիւներ են տեղի ունենում, կենտրոնացած է 165 հազար չինական զօրք: Պէտք է ենթադրել, որ այնտեղ կա դրանից ոչ պակաս, եթէ ոչ աւելի ճապոնական զօրք: Այսպիսով, տեղի են ունենում ճակատամարտեր 100 հազարանոց բանակների միջեւ, մինչդեռ պաշտօնապէս պատերազմ բնաւ չկա: Ահա եւս մի օրինակ, թէ ինչպէս պաշտօնական վկայութիւնները, պաշտօնական ճանաչումները յետ են մնում իրականութիւնից: Երբ այստեղ մարդիկ հարցնում են միմեանց տպաւորութիւնները զինաթափման կոնֆերենցիայի առաջին շաբաթների աշխատանքներից, ընդունւած է պատասխանել լաւատեսութեան ոգով, մատնանշելով ըսկըզնաւորումը, անգամ կոնֆերենցիան թերահաւատօրէն գլխի օրօրումով դիմաւորող պեսիմիստների պարտութիւնը:

Եթէ ես կարողանայի հաւատալ ու մտածել, թէ լաւատեսութեամբ խկապէս կարելի է օգնել կոնֆերենցիայի յաջողութեանը, ծառայութիւն մատուցել աշխարհի զինաթափման դործին, հաւատացէ՛ք ինձ, դուք ինձանից կը լսէիք ամենասանգովինիկ ճառ, լիքը ամենալարդադոյն նախազուակութիւններով:

Գոյութիւն ունի հիւանդութիւն բժշկելու մի որոշ սխտեմ՝ հանդուցեալ պրոֆեսոր Կուէյի սխտեմը, որով մարդ կարող է բժշկել ուղածդ հիւանդութիւնից, եթէ նա օրը—օրին, ինքն իրեն համար կրկնի, թէ ինքը զնալով լաւանում է, թէ ինքը բոլորովին հիւանդ չէ: Ես

պատրաստ կը լինէի ըստ այդ սխտեմի ամեն րոպէ կրկնել ինձ եւ ուրիշներին կոնֆերենցիայում, թէ արդէն ամեն ինչ բարեբաւորիկ վիճակումն է, թէ օր—օրի վրա մենք զինաթափում ենք, աւելի ու աւելի մեծ չափով, թէ Հեռաւոր Արեւելում վերահաստատւել է խաղաղութիւնն ու հանգստութիւնը, թէ Զինաստանի քաղաքական անկայնութիւնը խախտւած չէ, թէ Մանչուրիան Զինաստանից բաժանելու վերաբերող հարցադրութիւնը միայն բոլորովին պատահաբար է գուգադիպել Մանչուրիան օտարերկրեա զօրքերով օկուպացիայի ենթարկելուն, թէ բայական զինաթափումը բացրել է մալոնական եւ չինական սիւնները, ու հրավառութեան է վերածել գնդակները, արկերը, ռումբերը, մոմարկները (ծիծաղ):

Չեմ կամենում վնասել հանդուցեալ Կուէյի եւ բժշկութեան ասպարիզում նրա հետեւորդների ռեպուտացիային, բայց պէտք է ասեմ, որ սոցիալ-քաղաքական ասպարիզում ես այդ սխտեմին չեմ հաւատում: Այս պատարիզում ինձ թւում է, միշտ չէ, որ այդ սխտեմը կայտառութիւն է ներշնչում, միշտ չէ, որ ակտիւութեան խթան է հանդիսանում»:

Այնուհետեւ Ընկ. Լիտվինովը մատնանշում է, թէ չի տեսնում պատճառներ, որոնք իրեն աւելի լաւատեսութիւն ներշնչէին, քան մինչեւ կոնֆերենցիան ու յայտարարում է. —

«Եթէ նախապատրաստական յանձնաժողովում խօսւում էր սպառազինման կրճատման ու սահմանափակման մասին, ապա բուն կոնֆերենցիայում մենք լսեցինք ըստ սպառազինումն աւելացնելու պահանջներ, որոնք բոլորովին ոչ ամենաթոյլ եւ անդէն պետութիւններից: Ինձ թւում է, որ այս պայմաններում աւելորդ լաւատեսութեան պատճառներ առայժմ չկան: Առայժմ մեր կողք լիակատար եւ ընդհանուր զինաթափման վերաբերեալ պատե-

րազմի դէմ այդ միակ երաշխիքը՝ դեռ ոչ մի արձագանգ չգտաւ կոնֆերենցիայում: Կոնֆերենցիա մտցրած նոր առաջարկները երկիւղ են ներշնչում, թէ չլինի՞ արդեօք հէնց ինքը կոնֆերենցիան հեռացւի իր ուղիղ ճանապարհից դէպի կողմնակի շաւիղները: Մեզ միշտ թւում էր, թէ զինաթափում ասելով, կարելի է հասկանալ միայն կամ սպառազինումների վերացումը, կամ կրճատումը, մեզ միշտ թւում էր, որ յամենայն դէպս կոնֆերենցիան պէտք է զբաղւի միայն սպառազինումների հարցով: Բայց ըստ երեւոյթի՝ բոլորն այսպէս չեն հասկանում կոնֆերենցիայի խնդիրները: Արդէն նախապատրաստական յանձնաժողովում փորձեր արւեցին փոխարինելու այդ հարցն անվտանգութեան հարցով:

Անվտանգութեան դէմ հազիւ քէ մէկն ու մէկն առարկի, չի առարկում նրա դէմ նաեւ խորհրդային պատուիրակութիւնը, քայց մեմֆ ասում ենք, որ երկրների մեծ մասում գոյութիւն ունեցող սոցիալ-սոցիալական պայմաններում անվտանգութիւնն ապահովւած կը լինի միայն այն դէպքում, երբ ոչ ոք չի կարողանա յարձակւել, երբ այլեւս յարձակւելու գործիք չի լինի, երբ օտարների հոգերն օկուպացիայի ենթարկելու գործիք չի լինի, երբ ուրիշ ժողովուրդներին ստրկացնելու գործիք չի լինի: Հակադէր կոնցեսիայի կողմնակիցներն անվտանգութիւնը տեսնում են միայն պատերազմը չահելու շանսերն աւելի կամ պակաս չափով հաւասարելու մէջ՝ սպառազինումը վերադասաւորելու, կամ նոյնիսկ աւելացնելու միջոցով: Վերջիվերջո ինչի՞ է յանգում այս կարգի անվտանգութիւնը, եթէ ոչ նախապատերազմեան դիպլոմատիային ղեկավար սկզբունքին՝ ուժերի հաւասարակշռութեան հին տրադիցիոն սկզբունքին: Այդ սկզբունքը չփրկեց աշխարհըն աւանդաժաման պատերազմներից. լաւագոյն դէպքում այն միայն աւելացրեց մի շարք ժողովուրդների անվտան-

գութիւնը, ի հաշիւ միւսների եւ ընդհանուր առմամբ ամբողջ աշխարհում թողեց աւելի պակաս վստահութիւն դէպի անվտանգութիւնը, քան այդ ծանօթ էր մինչեւ պատերազմը: Հարկաւոր էր արդեօք ասել կամ աշխարհային պատերազմի բոլոր սարսափներն ու արհաւիրքները, 13 տարւա ընթացքում նախապատրաստւել կոնֆերենցիային, մշակել եւ կնքել ամեն տեսակ պակտեր, միջազգային համաձայնագրեր, վերջ ի վերջո յանգելու համար միջազգային դիպլոմատիայի հին սկզբունքներին՝ միայն փոքր ինչ ձեւափոխած ու համեմատ նոր լողունքներով: Մենք դեռ եւս ոչինչ չենք արել Ֆիդիքական զինաթափման համար, չենք պակասեցրել դոյութիւն ունեցող զինուորական միացումները ոչ մի միաւորով, այն ինչ մեզ առաջարկում են զբաղւել բարոյական զինաթափութեամբ: Դարձեալ պէտք է ասենք, ո՞վ կարող է առարկել բարոյական զինաթափութեան դէմ շովինիզմի, ջինգոիզմի քարոզի ու չընչացման դէմ մամուլում, դրականութեան մէջ, կինեմատոգրաֆիայում, դասագրքերում, խաղալիքների միջոցով եւ այլն:

Ո՞վ կարող է առարկել կեղծ փաստաթղթերից օգտուելն արգիլելու դէմ:

Ամենից քիչ խորհրդային պատուիրակութիւնը կարող է առարկել այդպիսի առաջարկների դէմ: Որովհետեւ հաշիւ թէ որեւէ մէկ ուրիշ երկրի դէմ գործ դրած լինի այնքան բարոյական թոյն, մամուլում, ճառերում եւ նոյնիսկ պաշտօնական փաստադրերում, որքան ԽՍՀՄ-ի դէմ, որպէս վկաներ, ես կարող էի կանչել ձեզ՝ ՀԱՄՆ քաղաքացիներդ: Ձեզ աւելի լաւ է յայտնի, քան որեւէ ուրիշին, թէ բարոյապէս ինչպէս են թունաւորում յարաբերութիւնները մեր երկրների միջեւ, կեղծիքի, զրուպարտութեան, կաղամկերպւած կամպանիաների, կեղծ փաստադրերի միջոցով, որոնք խրախուսում են չահա-

գըրգռած առեւտրական բանկային, քաղաքական ավան-
տիւրիստների շրջանների կողմից հակալեզատիտական է-
միգրացիայի կողմից, որը պատրաստ է վաճառել այսօր
Չինաստանին, վաղը Ճապոնիային, վաղը չէ միւս օրը՝
ուժ կամենաք: Մե՞ք առարկենք այն միջոցների դէմ, ո-
րոնց նպատակն է պայքարն ընդդէմ դրէի եւ խօսքի այդ
տեսակ աւաղակներին: Բայց այս բոլորն ունի միայն ամե-
նափոքր կապ սպառազինման վերացման կամ կրճատման
հետ: Ես պնդում եմ, որ հէնց սպառազինումների առկա-
յութիւնը, մեծ սպառազինումների առկայութիւնը, —
այդ սպառազինումների, ինչպէս նաեւ դաշինքների, հա-
մաձայնութիւնների օգնութեամբ յաջող, շահաւէտ պա-
տերազմներ մղելու հնարաւորութեան յոյսն է, որ ստեղ-
ծում է հէնց այն շովինիզմը, մտքերի այն թունաւորումը,
որ մեզ առաջարկում են վերացնել միայն վարչական մի-
ջոցներով: Չէ՞ որ չի կարելի ժխտել, որ կապիտալիստա-
կան պետութիւնների միջեւ դոյութիւն ունեն խորը հա-
կասութիւններ — տնտեսական, քաղաքական, անդամ
տերրիտորիալ:

Կան երկրներ, որոնք դտնում են, թէ հարեւան պե-
տութիւնները ոչ արդարացիօրէն, ապօրինի են օկուպա-
ցիայի ենթարկում իրենց պատկանող հողերը: Այստեղից
— ագիտացիան յանուն խախտած իրաւունքների վերա-
կանգնման, յանուն սահմանների ուղղման եւ այլն:

Բայց այդ հակասութիւններն անկարելի է վերացնել
նրանով, որ վիճելի հողերի երջանիկ տէրերը կ'ասեն ի-
րենց հարեւաններին՝ «Ներեցէ՛ք մեր պատճառած վիրա-
ւորանքները, ինչպէս որ մենք ենք ներում ձեր պատճա-
ռածները»: Այսպիսով պատմութիւն չի ստեղծւում: Մի-
ջադգային յարաբերութիւններն այսպիսով չեն փոխւում:
Մենք պէտք է հասնենք այնպիսի վիճակի, որպէսզի այդ
անբաւականութիւններն առաջ չբերեն դրութիւնը ռադ-

մականի փոխելու փորձեր. այդ կարող է ձեռք բերել մի-
այն ռադմական ուժի վերացմամբ:

Քանի այդ ռադմական ուժը դոյութիւն կ'ունենա, հը-
նարաւորութիւն կը մնա հասնելու գերազանցութեան հա-
րեւանների նկատմամբ՝ սեփական սպառազինումներն ա-
ւելացնելու, թէ քաղաքական կոմբինացիաների միջոցով
միջադգային կադմակերպութիւններում կամ նրանցից
դուրս:

Քանի դեռ դոյութիւն ունի ղինւած ուժը, մենք ակա-
նատես կը լինենք միլիտարիզմին եւ շովինիզմին դաստիա-
րակութեան ասպարիզում:

Բարոյական ղինաթափումով գործին չես օգնի: Այն
պէտք է եւ անխուսափելիօրէն դուգակցի ռադմական ղի-
նաթափմանը, բայց ոչ մի դէպքում չի կարող փոխարի-
նել նրան: Երբ մենք ձեռք բերենք էական յաջողութիւն-
ներ իսկական ղինաթափման գործում, այն ժամանակ կա-
րելի կը լինի քննարկել բարոյական ղինաթափման միջոց-
ները եւ դրանց ապահովւած կը լինի որոշ յաջողութիւն:
Իսկ առայժմ, մեր կարծիքով, կոնֆերենցիան չպէտք է
ծախսի իր եռանդուն ժամանակը որեւէ այլ բանի վրա,
բացի այն խնդրի լուծումից, որի համար նա գումար-
ւած է:

Ինձ կարող են ասել, թէ յաճախ հասարակական կար-
ծիքը հարկադրում է կառավարութեանը պահել ռադմա-
կան ուժ, կիրառել շովինիստական քաղաքականութիւն,
եւ քանի որ հասարակական կարծիքն աւելի լուսաւոր է
դառնում, ուստի եւ նրա ճնշումը կառավարութեան վրա
թուլանում է եւ աւելի մատչելի կը լինի ղինաթափման
դադափարի համար: Ես չեմ կարող բաժանել այդ տեսա-
կէտը: Շովինիզմի, ժողովրդատեսացութեան, մի կարգ ժո-
ղովուրդներին միւսների դէմ լարելու, ղէնքի կոչելու
կամպանիաները երբեք չեն բղիւսել ժողովրդական մաս-

սաների խորքերից (ծափահարութիւններ) : Այդ կամպանիաները կազմակերպւում են արհեստականօրէն, դրանց սնում են պատերազմների նախապատրաստութեան, ղէնքի արտադրութեան, ռազմական արդիւնաբերութեան դործով շահադրդուած փոքրաքանակ խմբակներ, որոնք յոյս ունեն շահոյթներ կորդել պատերազմից կամ նրա արդիւնքներից : Այդ կամպանիաները մղւում են ժողովրդական մասսաների գիտակցութիւնը թունաւորելու միջոցով : Զրկեցէ՛ք այդ խմբերն իրենց պատւանդանից, հեռացրէ՛ք նրանց ռազմարդիւնաբերութիւնից, ոչնչացրէ՛ք այդ արդիւնաբերութիւնը, ոչնչացրէ՛ք պատերազմի յայտը եւ պատերազմից շահելու յայտը — եւ այդ կամպանիաներն իրենց իրենց կը դադարեն, որովհետեւ կը դառնան անհոգ եւ այն ժամանակ վրա կը հասնի իսկական բարոյական գիմաքափումը՝ առանց յատուկ վարչական միջոցների : Այսպիսով, բարոյական գիմաքափումը կարող է ձեռք բերել միայն ֆիզիքական գիմաքափումն միջոցով, այսինքն՝ ռազմական սպառազինումների վերացման միջոցով :

Վերացրէ՛ք նախ իսկական զինւորներին, մահաբեր զինւորներին, իսկ խաղալիք զինւորների, անադից շինւած զինւորների հետ մենք գլուխ հանելու ժամանակ կ'ունենանք : Նման առաջարկները, որոնք հարազատ չեն իսկական զինաթափմանը, ոչ մի դէպքում չեն կարող լաւատեսութիւն առաջ բերել : Նրանց հեղինակները մեկնում են կոնֆերենցիայի արդիւնաբերութեան վերաբերեալ ունեցած իրենց վստահութիւնից եւ վաղօրօք ասում են մեզ՝ կոնֆերենցիան չի յաջողեցնի ոչ մի զինաթափում, կամ նոյնիսկ զինաթափման կրճատում : Ուրեմն, եկէ՛ք ըզբաղւենք այլ մանր դործերով եւ նրանց միջոցով ապահովենք որոշ յաջողութիւն կոնֆերենցիայի համար : Զրադւել այդ առաջարկով այժմ եւ եթէ՛ կը նշանակէր վաղօրօք

յայտարարել զինաթափման կոնֆերենցիայի սնանկութիւնը, յայտարարել, թէ նա ի վիճակի է վճարել ռուբլու դիմաց միայն մի կոպեկ : Թերեւս դուք այժմ հասկանաք, թէ ես ինչո՞ւ եմ զգուշանում լաւատես նախազուշակումներից : Ես կը խնդրէի ձեզ չվերադրել խորհրդային պատւիրակութեանը միակողմանիութիւն, չկասկածել նրան այն բանում, թէ նա հայեացքը յառել է մի կէտի եւ ոչինչ այդ կէտից դուրս չի կամենում տեսնել ու լսել : Ես ձեզ ասացի, որ մենք հասկանում ենք նշանակութիւնն անվտանգութեան, բարոյական զինաթափման եւ ուրիշ լաւ բաների, որոնք կարող են օգտագործել :

Ես կ'ուզէի մատնանշել, որ անվտանգութեան բացակայութիւնը յաճախ տեսնում են ոչ այնտեղ, որտեղ պէտք է տեսնել — կոնֆերենցիայի մի քանի պատւիրակներ անբաւարար անվտանգութեան պատճառը տեսնում են նոյնիսկ այն բանում, որ Խորհրդային Միութիւնն Ազգերի Լիգայի կաղմի մէջ չի մտնում : Ամենից նշանակալիցն այն է, որ այդ մատնանշումները բղխում էին այնպիսի պետութիւնների ներկայացուցիչներից, որոնք իրենք ոչ մի յարաբերութիւն չեն պահպանում ԽՍՀՄ-ի հետ : Այդ նոյնքան տարօրինակ է, որքան եթէ ես չկամենալով ոչ մի ծանօթութիւն պահպանել մի մարդու հետ, սկսէի նրան իմ ակումբը կանչել (ծիծաղ) : Իսկ եթէ սպառազինումներից դուրս փնտռենք քաղաքական անհանգստութեան, անվստահութեան, անկայունութեան մթնոլորտ ստեղծող ֆակտորներ ապա մենք այդպիսիք աւելի շուտ կը գտնենք այն կտրւածութեան մէջ, որ գոյութիւն ունի մէկ կողմից բաղմաթիւ պետութիւնների եւ միւս կողմից՝ երկու մայր ցամաքներում տարածւող 160 միլիոն մարդուց բաղկացած ժողովրդի միջեւ :

Բաւական է յիշել Խաղաղական ովկիանոսի աւազանում ներկայումս տեղի ունեցող անցքերը. Խաղաղական

ովկրանեան երեք խոշորագոյն երկրներէնց հէնց Խորհրդադաշին Միութիւնը, Զինաստանը եւ ՀԱՄՆ են, որ միմեանց հետ յարաբերութիւն չունեն: Ինձ թւում է, որ կը ռահման մեծ շնորհք եւ քաղաքական ներթափանցութիւն չի պահանջուում հասկանալու համար, թէ այդ հանդամանքն ինչ չափով նպաստեց այժմեան Հեռաւոր Արեւելեան անցքերին, եթէ ոչ ուղղակի առաջ բերեց այդ անցքերը, — հասկանալու համար, որ եթէ այդ հանդամանքը չլինէր, ապա կամ այդ տխուր անցքերը տեղի չէին ունենաւ ընդհանրին, կամ միանգամայն այլ ընթացք կ'ունենային:

ԳՈՐԾԱԾԻԱԾ ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐ

Պացիֆիստ — խաղաղասէր

Շտամպ — երեւոյթ, տեսք

ՀԱՄՆ — Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ

Գիգամտ — հսկայ

Պեսիմիստ — յոռետես

Օկուպացիա — դրաւում

Ռեպուտացիա — վարկ, անուն

Դիպլոմատիա — դիւանագիտութիւն

Տրագիցիոն — աւանդական

Պակտ — համաձայնութիւն

Շովինիզմ — թիւ ազգայնամոլութիւն

Զինգոիզմ — կոյր օտարատեսացութիւն

Կամպանիա — քեմիէյն, արշաւ

Աւանտիւրիստ — բախտախնդիր

Տէրրիտորիալ — հողային

Կոմբինացիա — համադրութիւն

Ֆակտոր — ազդակ

ՎԵՐՋ

ՊՐՈԼԵՏԱՐԵՐ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ, ՄԻԱՑԷՔ

ԲԱՆԻՈՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԿԱՆ Մ. ՆԱՀԱՆԳԱՑ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱ

Տարեկան \$2.00

Վեցամսեա \$1.00

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան \$2.50

Վեցամսեա \$1.50

SUBSCRIPTION RATES

AMERICA

One Year \$2.00

Six Months \$1.00

FOREIGN COUNTRIES

One Year \$2.50

Six Months \$1.50

PANVOR PUBLISHERS,

441 P. O. Box, Madison Sq. Station
New York, N. Y.

Telephone: BO gardus 4-5557

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ

ԳՐՊԱՆԻ
ԲԱՌԱՐԱՆ

ԱՆՆԱԽՃՆԹԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶԻՈՎ

ԱԼԵԿՍԱՆԴՐ ՄԵԼԻԻ

Դիցարանական, պատմական, բժշկական, աստղագիտական, հասարակագիտական, գրական եւ այլ հազարաւոր բառերու բացատրութիւններ: Բառերէն ունեւ մի քանի էջ հետաքրքրական ծանօթութեամբ: Խ. Հայաստանի մէջ ընդունուած մի քանի հարիւր կրնաւուած բառերու պաշար: Գիրք եւ քերք կարդացող ունէ անհատի համար անհրաժեշտ հատոր մը:

360 էջ, մանր գիրքերով: ԼԱԹԱԿԱԶՄ \$1.50

Դիմել «ԲԱՆԻՈՐ»-ի ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ՝

Միմիայն կանխիկ Պատուէրներով

PANVOR PUBLISHERS,

441 P. O. Box, Madison Sq. Station
New York, N. Y.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԻՆԱՐԱՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀՕԿ-Ի
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ, ԹԻՒ 4

Նւիրած
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ս. Խ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
11-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Եւ

ՀՕԿ-Ի ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

Շեղ Պատկերազարդ Տպագրութիւն

ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻՆ.— Փրոֆ. Յ. Տատուրեան, Փրոֆ. Լ. Արծրունի, Լ. Գազանեան, Օր. Աղանի Եկեան, Տիգրան Զաւէն, Ա. Նազարբէկ, Յ. Սանսիվաս, Ա. Մելիք, Տոֆ. Վ. Թաշեան, Տոֆ. Ա. Իգնատիսեան, Փրոֆ. Գալագեան, Սիտակ եւ ուրիշներ:

ԳԻՆ 75 ՍԵՆԹ

Դիմել ՀՕԿ-Ի Մասնաճիւղերուն կամ Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան՝

AMERICAN COMMITTEE TO AID ARMENIA
31-33 East 27th Street, New York, N. Y.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ Խ • ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՄԱՄՈՒԼԸ

Տեղեկանալու Համար
ԽՈՐՀ • ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱԳԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՎԻԹԵԱՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ

ՈՐԸ

Ձեր սիրտը պիտի լեցնէ ուրախութեամբ եւ
հպարտութեամբ

Եւ հասկնալու աշխատաւորական Հայաստանի իրական
վերածնունդի արժէքն ու նշանակութիւնը
Խ • Հայաստանի Մամուլի եւ Գրականութեան համար դիմել
ՀՕԿ-Ի ԿԵԴՐ • ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

AMERICAN COMMITTEE TO AID ARMENIA

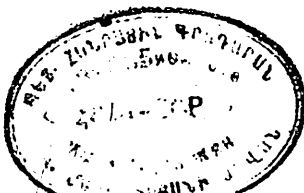
31-33 East 27th Street, New York, N. Y.

ԱՆԴԱՄԱԿՑԷ՛ ՀՕԿ-ԻՆ

Անդամակցել ՀՕԿ-ին կը նշանակէ անկեղծ եւ անվե-
րապահ բարեկամն ըլլալ Խ • Հայաստանի:

Անդամակցել ՀՕԿ-ին կը նշանակէ Խ • Հայաստանի
աշխատաւորութեան զօրավիգ հանդիսանալ, անոր դեր-
մարդկային աշխատանքին մէջ՝ կերտելու նոր Հայաստա-
նը — աշխատաւորական հայրենիքը:

ԱՆԴԱՄԱԿՑԷ՛ ՀՕԿ-ԻՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0198038

327(47)

h-63